

3/2013. Büntető jogegységi határozat

az élet és testi épség büntetőjogi védelméről¹

A Kúria Büntető Kollégiuma, mint Büntető Jogegységi Tanács a Kúria Büntető Kollégiumának vezetője által indítványozott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2013. év július hó 8. napján tartott ülésen meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A Legfelsőbb Bíróságnak az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló 15. számú Irányelve irányelvkénti fenntartását megszünteti - a 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 195. §-ának (3) bekezdése alapján - azzal, hogy e jogegységi határozat a 15. számú Irányelv I. és II. részének helyébe lép.

Indokolás

I.

A Kúria Büntető Kollégiumának vezetője a 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 33. §-a (1) bekezdésének a) pontjában írt jogkörével élve a Bsz. 32. §-a (1) bekezdésének a) pontja alapján a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta. Álláspontja szerint ugyanis a Legfelsőbb Bíróság 15. számú, az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló Irányelve - alapvetően a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 2013. év július hó 1. napján történt hatálybalépésére tekintettel - újjáalkotásra szorul.

A legfőbb ügyész maga is szükségesnek tartotta, hogy a Kúria a 15. számú Irányelv I. és II. részének helyébe lépő jogegységi határozatot hozzon.

A Bsz. 195. §-ának (3) bekezdésére figyelemmel, a Bsz. 34. §-a (4) bekezdésének b) pontja alapján a Kúria büntető jogegységi tanácsaként eljáró Büntető Kollégium egyetértett az indítvánnyal abban, hogy az élet elleni bűncselekmények jogi minősítési és elhatárolási kérdéseinek egységes megoldása érdekében jogegységi eljárás lefolytatása és - a 15. számú Irányelv irányelvkénti fenntartásának megszüntetésével egyidejűleg - jogegységi határozat hozatala szükséges.

A Legfelsőbb Bíróság 15. számú - az élet és testi épség büntetőjogi védelméről szóló, 1981. november 23-án meghozott és az élet védelmét fokozottabban biztosító 4. számú Irányelvet felváltó - Irányelve több évtizeden keresztül hasznosan szolgálta az ítélkezési gyakorlat egységének kialakítását. Az Irányelvben rögzített iránymutatások túlnyomó része ma is helytálló ugyan, az időközben bekövetkezett jogszabályi változások - főként a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépése - azonban indokoltá tették az irányelv alábbiakban részletezett korszerűsítését.

I.² Az emberölés elhatárolása az élet és testi épség elleni egyéb bűncselekményektől

Magyarország Alaptörvényének II. Cikke alapvetésként rögzíti, hogy mindenkinek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.

Ekként tehát az emberi élet kiemelt - alkotmányos, s erre épülően büntetőjogi védelmet élvező - érték.

¹ Megjelent: Magyar Közlöny 2013/125.

² Helyreigazította: Magyar Közlöny 2013/127.

Az élet elvételét eredményező bűncselekmények körében kiemelkedő veszélyességű a szándékos emberölés, amelynek közvetlen tárgya: az emberi élet.

Az emberölés bűncselekménye aktív magatartással (tevéssel) és mulasztással egyaránt megvalósítható. Aktív tevékenység az is, ha az elkövető - a halálos eredményt kívánva vagy abba belenyugodva - olyan helyzetbe hozza a sértettet, amelyben a halál szükségszerű bekövetkezésének elmaradása már csak a pusztán véletlenül múlik.

Mulasztással elkövetett emberölésről van szó viszont egyfelől akkor, amikor a halálhoz vezető ok-okozati folyamat az elkövető magatartásától függetlenül indult ugyan meg, s az elkövető ezt fel is ismerte, de bekövetkezésének megakadályozását - bár arra kifejezett jogszabályi (családjogi, munkajogi, kötelmi jogi) vagy az elkövető és a sértett között fennálló kapcsolatra tekintettel erkölcsi alapon nyugvó kötelezettsége állt fenn és a súlyos következmény elhárítására reális lehetősége is lett volna - szándékosan, a halál beálltát kívánva vagy aziránt közömbösséget tanúsítva, elmulasztotta. Ugyanígy mulasztással megvalósított emberölés az is, amikor az elkövető mulasztása indítja el azt az okfolyamatot, amely a sértett egészségi állapotának fokozatos romlását, végül a halálát eredményezi, feltéve természetesen, hogy az elkövető ezt az előre felismert következményt kívánta vagy abba belenyugodott.

1. A gyakorlatban az emberölés büntettének kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés büntettének; a halálos eredmény bekövetkezése esetén pedig a szándékos emberölés és a halált okozó testi sértés büntettének elhatárolása okoz nehézséget.

Mínthogy az említett bűncselekmények mindegyike szándékos elkövetési magatartással valósul meg, elhatárolásuk az elkövetőnek a cselekmény véghezvitele időpontjában fennálló konkrét tudattartalma alapján történhet.

Az emberölés, illetőleg ennek kísérlete esetén az elkövető tudata átfogja a sértett halála bekövetkezésének lehetőségét, és ezt kívánja, vagy ebbe belenyugszik. Ezzel szemben az életveszélyt okozó testi sértés, valamint a halált okozó testi sértés esetében az elkövető szándéka csupán testi sérülés előidézésére irányul. Az életveszélyt okozó testi sértésnél a szándék kiterjedhet az eredményre, de lehetséges e vonatkozásban a gondatlanság is, a halált okozó testi sértés esetén viszont az eredmény tekintetében csak gondatlanság állhat fenn. Ez utóbbi bűncselekmény kapcsán az elkövető tudatában - a tőle elvárható figyelem, körültekintés elmulasztása miatt - fel sem merül a halálos eredmény bekövetkezésének a lehetősége, vagy ha igen, azt nem kívánja, nem nyugszik bele abba, hanem könnyelműen bízik az elmaradásában.

Az elkövetés időpontjában fennálló tudati állapot tisztázásánál, így annak megítélésénél, hogy az elkövető szándéka ölésre avagy testi sértésre, illetőleg egészségsértésre irányult-e: jelentős mértékben a külvilágban megnyilvánult és ennél fogva megismerhető tények elemzésének van jelentősége.

2. Az emberölésre, illetőleg a testi sértésre irányuló szándék megállapításánál az elkövetéskori tudattartalomra a tárgyi (objektív) és az alanyi (szubjektív) tényezőkből lehet következtetni. Ezeknek az alábbi - példalódzó jellegű - felsorolása segítséget ad az elkövetéskori szándék jellegének a helyes megítéléséhez.

A) A tárgyi tényezők körében:

a) A cselekmény elkövetéséhez használt eszköz mindig gondos értékelést igényel. Az emberölésnek vannak ugyan ún. tipikus eszközei (kés, fejsze, lőfegyver, mérge stb.), ám azok egymagukban még nem alapozzák meg az ölési szándékra vonható következtetést, az eszközt ugyanis minden esetben össze kell vetni az elkövetés egyéb körülményeivel.

Az olyan különösen veszélyes eszközök, mint például a lőfegyver, hosszú nyelű balta, nagy pengé hosszúságú kés, jelentős adag mérge stb., megfelelő irányítottsággal, erővel, illetve mennyiségben történő alkalmazásuk esetén - jellegükénél fogva - általában az emberölésre irányuló szándékra engednek következtetni. Ilyenkor is vizsgálni kell azonban, hogy nincsenek-e olyan tényezők, amelyek az emberölésre irányuló szándékot kizárják.

b) Az elkövetés körülményeiből és módjából általában megalapozott következtetés vonható az elkövető szándékára. Különösen az elkövetésnél tanúsított erő kifejtés, annak mértéke, egyszeri véghezvitele vagy többszöri megismétlése, folyamatossága, elhúzódó jellege jön figyelembe. A szúrás, ütés, vágás, dőfés esetében jelentősége van az irányítottságnak és annak is, hogy az elkövető hogyan tartotta az eszközt a használat időpontjában.

A nem irányzott, ismétlés nélkül leadott, kapkodva, vaktában, hadonászva végrehajtott ütés, szúrás, vágás stb. önmagában rendszerint a testi sértés okozására irányuló szándékra utal. Az egyéb objektív és szubjektív körülmények azonban az élet kioltására irányuló elkövetői szándék megállapítását is eredményezhetik. Értelemszerűen ugyanezek a szempontok veendőek tekintetbe a lőfegyverrel leadott lövés esetén is. Az életfontosságú szervekre célzottság szinte kivételt nem tűrően emberölési szándékra utal, amíg a passzív alany felé vaktában leadott lövés az adott elkövetési körülmények között - pl. a tettes és a passzív alany között nagyobb távolság a tettes és/vagy a passzív alany lövés leadáskori mozgása - testi épséget sértő szándékra utalhat.

c) A sérülés helye és jellege is következtetési alap lehet az elkövető szándékára. Az emberi testnek vannak olyan részei (pl. a fej, szív-, has- és mellüreg, nyaki területek stb.), amelyek önmagukban életfontosságú szervek, vagy ilyeneket tartalmaznak. Az ezeket ért sérülések általában a sértett azonnali vagy rövid idő alatt bekövetkező, esetleg csak műtéti úton elhárítható halálához vezethetnek. Ezt figyelembe véve, a sérülés helyéből - az erőbehatással összefüggésben - rendszerint következtetést lehet levonni arra nézve, hogy az elkövető ölésre avagy testi sértésre irányuló szándékkal cselekedett-e.

Az elkövetési magatartás eredménye, vagyis az, hogy a sértett milyen sérülést szenvedett, szintén következtetési alap lehet, de egymagában nem igazít el az emberölés kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés, illetőleg az emberölés és a halált okozó testi sértés elhatárolása kérdésében.

d) Az elkövető kijelentéseinek ugyancsak jelentőségük lehet az elkövetéskor fennállott szándék megállapításánál.

Ezek azonban gyakran az elkövetést megelőző veszekedés, verekedés során - vagyis indulati állapotban - hangzanak el. Ezért körültekintő értékelésre van szükség, hogy a szándékra utaló kijelentések komolyak-e, azoknak megfelelt-e a tanúsított magatartás.

e) Az elkövetéskor fennállott ölési, illetőleg testi sértési szándékra következtetési alap lehet az elkövetőnek a cselekmény elkövetése utáni magatartása és az is, hogy az eseményeket követően milyen kijelentéseket tett.

Rendszerint az élet kioltására irányuló szándék fennállására utal, ha az elkövető a sértett előreláthatólag bekövetkező halálával szemben közömbösséget tanúsít. Abból a körülményből azonban, hogy az elkövető a sértettet segítségnyújtás nélkül hagyta, egymagában még nem lehet az ölési szándékra következtetni.

A véghezvitel után a cselekmény nyomainak, eszközeinek, bizonyítékainak stb. eltüntetésére, az eredmény elhárítására irányuló törekvés szintén támpontként szolgálhat az elkövető tudattartalmának és a szándék jellegének a megállapításánál.

B) Az alanyi tényezők körében:

a) A szándék kialakulása során szerepet játszanak az elkövető személyi tulajdonságai, ezért a személyiségvizsgálat a szándék megismerése szempontjából is fontos. Mindenkor az elkövetéskori (aktuális) személyiség jön figyelembe.

A tudattartalom kialakulását befolyásoló külső körülményekből következtetni lehet az elkövetéskori személyiségre is, vagyis ezek a bizonyító tények egyben a szubjektív tényezők közrehatásának a bizonyítására is szolgálhatnak.

b) A cselekményt kiváltó indítók (motívum) felderítésének és vizsgálatának kiemelkedő jelentősége van a tárgyalt bűncselekmény-kategória esetében.

Amikor az akaratelhatározás és az elkövetés között alig van időköz (hirtelen kialakult szándék), előfordul, hogy hiányzik a halálos eredmény bekövetkezésének előrelátása. Ebből a szempontból

jelentősége lehet a tevékenység indító okának is, nevezetesen, hogy a véghezvitel támadás, védekezés vagy elhárítás céljából történt-e.

Az egyenes szándékkal elkövetett ölési cselekmények esetében csaknem kizárt, hogy az elkövetőt valamilyen külső vagy belső - rendszerint felismerhető - tényező ne motiválta volna. Ezzel kapcsolatban elsődlegesen az elkövető és a sértett közötti viszony feltárásának van jelentősége.

Az indítók ismerete segítséget nyújthat az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés kísérletének a testi sértéstől való elhatárolásához. Az elkövetéskori konkrét tudattartalomra vonható következtetés a legkülönbözőbb indítóokokból, amilyenek pl.: az ellenséges, haragos érzület, a féltékenység, az indulat, a félelem, a szégyenérzet, az elkeseredettség stb. Mindenkor lényeges az indítók és a konkrét elkövetési cselekmény közötti kapcsolat tisztázása és bizonyítása.

Másfelől azonban a szándékra utaló szubjektív körülményeknek vagy más, korábban fennállott konkrét indítóoknak a hiánya még nem zárja ki az emberölésre irányuló eshetőleges szándék megállapítását.

c) Az elkövetéskori tudattartalom megállapításához szorosan kapcsolódhat a cselekmény véghezvitelét megelőző pszichikus folyamat feltárása; ez a folyamat a külvilágban megvalósult jelenségekből ismerhető meg. Ebben a vonatkozásban különösen nagy szerepe lehet az emberölés, illetőleg a testi sértés egyes minősített esetei törvényi tényállásához tartozó elemeknek.

d) Végül annak eldöntésénél, hogy az elkövető szándéka ölésre avagy testi sértésre irányult-e, jelentőséghez jut az elkövetőnek a sértetthez fűződő kapcsolata, rokoni viszonya, érzelmi kötődése és az egyéb alanyi mozzanatok is.

3. Az alanyi és tárgyi körülmények feltárása és elemzése, valamint összehatásukban, kölcsönös összefüggésükben való sokoldalú mérlegelése során, az elkövetés konkrét körülményei között vizsgálni kell egyfelől az elkövető, másfelől a sértett életkorát, egészségi és fizikai állapotát is. Ezeknek nemcsak az emberölés, illetőleg a testi sértés megállapítása, hanem az említett bűncselekmény minősített eseteinek a megítélése szempontjából is jelentősége lehet. Így az az elkövetési magatartás, amely az erős testi felépítésű sértett esetében legfeljebb testi sértés megállapítását eredményezheti, kisgyermek, törődött, idős ember vagy magatehetetlen sértett esetében megalapozhatja pl.: a cselekménynek emberölés kísérleteként való értékelését.

4. A jogirodalom és az ítélkezési gyakorlat a törvényi tényállásban foglalt eredmény fajtája szerint különbséget tesz egyrészt a jogtárgyat sértő, másrészt az ezt veszélyeztető bűncselekmények között.

A Btk. 164. §-a (8) bekezdésének I. fordulatában meghatározott életveszélyt okozó testi sértés nem „tisztá” veszélyeztetési bűncselekmény, mert az elkövetési magatartás csak az érintett egyik jogtárgyat - az emberi életet - veszélyezteteti, a másik jogtárgyat - a testi épséget - viszont ténylegesen sérti.

Az életveszély fogalmilag a halál bekövetkezésének a reális lehetőségét jelenti, de nem azonosítható a halál szükségzerű beállásának a lehetőségével. Az előbbiről akkor van szó, ha a testi sértés folytán megindult az az okfolyamat, amely a halál bekövetkezéséhez vezethet, de rendszerint fennáll az életveszély megszüntetésére, illetőleg a halál elhárítására alkalmas beavatkozás lehetősége is. A hírközlés, a közlekedési hálózat, az egészségügyi ellátás és szolgálat, valamint az orvostudomány jelenlegi fejlettségére tekintettel ma már többnyire nem a „véletlenül” múlik az életveszély tényleges elhárítása. Mindez a társadalmi tudatban is általánosan ismert.

A sérülés életveszélyes volta szakkérdés, amelyet orvosszakértő igénybevitelével kell megállapítani. Az orvosszakértő nyilatkozik abban a kérdésben is, hogy az életveszély az adott esetben közvetlen vagy közvetett volt-e. Ennek azért van jelentősége, mert az életveszélyt okozó testi sértés felrovása többnyire akkor indokolt, ha a testi sértés közvetett életveszélyt idézett elő (ami azonban nem jelenti, hogy az életveszély közvetlen jellege szükségzerűen az emberölés büntetének kísérletét alapozná meg).

Életveszélyt okozó testi sértés megállapításának van helye, ha a testi sértésre irányuló magatartást tanúsító elkövető szándéka az életveszélyre is kiterjed, mert ennek bekövetkezését kívánja vagy ebbe belenyugodva cselekszik. Jóllehet az életveszély, mint eredmény tekintetében az egyenes szándék

elméletileg nem zárható ki, a gyakorlatban az életveszélyes eredményt érintő szándék eventuais formában jelentkezik.

Ilyen szándék hiányában akkor kell ezt a bűncselekményt megállapítani, ha a beállott életveszélyes következmény tekintetében az elkövetőt gondatlanság terheli (Btk. 9. §). Ha az életveszélyre is kiterjedő szándék megállapítható, ez az eredmény azonban elmarad (tehát még közvetett életveszély sem következett be), az életveszélyt okozó testi sértés kísérletének megállapítására kerülhet sor.

A gondatlanságból elkövetett - életveszélyt okozó - testi sértés vétsége csupán a bűnösséget érintően tér el a büntetési alaktól. Az elkövető ugyanis testi épséget sértő szándék nélkül cselekszik, s magatartásának lehetséges - testi épség vagy egészség megsértését eredményező - következményeit a tőle elvárható figyelem, körültekintés elmulasztása miatt nem látja előre, vagy előre látja ugyan, de könnyelműen bízik az eredmény elmaradásában.

Abban az esetben viszont, amikor az elkövető a halálos eredmény bekövetkezését kívánja, vagy abba belenyugodva cselekszik, vagyis ha nem az élet veszélyeztetésére, hanem a halálos eredmény létrehozására irányul a szándék: emberölés, illetőleg kísérlete megállapításának van helye akkor is, ha magatartásának folyományaként akár semmiféle sérülés nem jött létre vagy éppen életveszélyes sérülés keletkezett.

Amikor az elkövető szándéka testi sértés okozására irányul, ugyanakkor tudata az életveszély bekövetkezésének a lehetőségét is átfogja, és e következményt kívánva vagy ebbe belenyugodva cselekszik, de - az életet veszélyeztető szándékán túlmenően - a sértett halála is bekövetkezett: nem emberölés, hanem halált okozó testi sértés megállapításának van helye, feltéve, hogy az eredmény tekintetében gondatlan bűnösség áll fenn.

5. Halált okozó testi sértés valósul meg; ha az elkövető szándékos cselekménye testi sértés előidézésére irányul, de a magatartással okozati összefüggésben a sértett halála is bekövetkezik, viszont az elkövetőt a halálos eredmény tekintetében csak gondatlanság terheli. Amennyiben az elkövetőt nem vezeti testi épséget sértő szándék, de a magatartás okozatos következménye a passzív alany halála: csak a gondatlanságból elkövetett emberölés megállapítása jöhet szóba, feltéve, hogy az elkövetési magatartást a gondatlanság ismerve jellemzi.

A halált okozó testi sértés elkövetési magatartása szempontjából közömbös, hogy az elkövető a testi sértés alapesetére, minősített esetére vagy éppen életveszély okozására irányuló szándékkal valósítja-e meg a cselekményt. Az elkövetési magatartás és a bekövetkezett halál között az okozati összefüggés akkor állapítható meg, ha a testi sértési cselekmény indította el vagy mozdította elő azt az okfolyamatot, amely a halál bekövetkezéséhez vezetett. Végül a halálos eredmény viszonylatában a bűnösség a gondatlanság bármely formájában fennállhat.

E bűncselekmény ún. vegyes bűnösségi alakzatára tekintettel a kísérlet kizárt, miként az életveszélyt okozó testi sértésnek sincs kísérlete abban az esetben, ha testbántalmazásra irányuló szándékos magatartáshoz csupán gondatlan eredmény kapcsolódna.

6. Az emberölés enyhébben minősülő - privilegizált - esete: az erős felindulásban elkövetett emberölés.

a) Az indulat hatása alatt elkövetés egymagában még nem alapozza meg az emberölés privilegizált alakzatát.

Az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapításához az indulat olyan - fiziológiai eredetű - magas foka szükséges, amelynek következtében az elkövető belső egyensúlya megbomlik, tudata elhomályosul és ennek folytán a megfontolás szokásos mértékének megtartása lehetetlenné válik. Ha viszont az indulat kóros alapon fejlődött ki, akkor a Btk. 17. §-ában foglaltak szerint kell eljárni. A törvényi előfeltételek megléte esetén azonban a kóros elmeállapot folytán korlátozott beszámítási képességű elkövető ölési cselekménye is minősülhet erős felindulásban elkövetettnek, és ez esetben a Btk. 17. § (2) bekezdése is alkalmazható.

Az erős felindulás fennállta és foka nem elmeorvos-szakértői, hanem a bíróság által eldöntendő tény és jogkérdés, amelyet az elkövető konkrét pszichikai tulajdonságai alapján kell megítélni.

A felindulást kiváltó ok megítélése nem szűkíthető le a cselekmény elkövetését közvetlenül megelőző eseményekre, hanem a történések egész folyamatát, az eset összes körülményeit kölcsönhatásukban és folyamatosságukban kell vizsgálat alá vonni. Az erős felindulást kiváltó külső okok közül az egyik leggyakoribb a sértett magatartása, amely az elkövető felháborodását, haragját idézi elő vagy benne félelmet okoz. Önmagában azonban nem alapozza meg az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását pl.: az elkeseredettség, a bánat, a szomorúság, a magárahagyatottság érzete, a sértődöttség, a pusztán személyi ellenszenv vagy kizárólagosan az idegfeszült állapot, és ugyancsak nincs alap ennek megállapítására, ha az elkövető a sértett fellépésére maga szolgáltatott okot.

b) Az erős felindulásnak méltányolható okból való származása akkor állapítható meg, ha az bizonyos fokig igazolható és erkölcsileg menthető.

A méltányolható ok megítélésénél jelentősége van az elkövető és a sértett között fennálló viszonyoknak, érzelmi kapcsolatnak. Ezzel összefüggésben kell vizsgálni, hogy az elkövetést kiváltó ok súlyossága, valamint az arra reagáló magatartás objektíve is arányban áll-e. Így a jelentéktelen sérelmet követő túlméretezett indulatkitörés - méltányolható ok hiányában - nem alapozza meg az erős felindulásban elkövetett emberölés megállapítását. Ettől eltér azonban az az eset, amikor a hosszan tartó, folyamatos gyöttréssel, megaláztatással egy viszonylag kisebb jelentőségű sérelem hatására tör ki a fékezhetetlen indulat.

Szükséges továbbá, hogy az ölési cselekmény az erős felindulás állapotában menjen végbe, valamint hogy a cselekmény elkövetésére irányuló akaratelhatározást nyomban kövesse a kivitelezés, vagyis az emberölésre irányuló szándék kifejlődése és a cselekmény között viszonylag rövidebb idő teljen el.

c) Ha az elkövető méltányolható okból keletkezett erős felindulásban életveszélyt okozó testi sértést valósít meg, életveszélyt okozó testi sértés megállapításának van helye. Az erkölcsileg menthető okból származó indulat hatása alatti elkövetést pedig a büntetés kiszabása során kell értékelni.

Amennyiben az elkövető a jogos védelmi helyzet megszűnését követően, de még a jogtalan támadás által kiváltott nagy fokú felindultságában hajtja végre az ölési cselekményét, magatartása erős felindulásban elkövetett emberölés büntettként értékelhető.

7. A gondatlanságból elkövetett emberölés esetén a gondatlanság két alakzata (tudatos gondatlanság - hanyagság) elhatárolásának a bűnösség fokának helyes megítélésénél, következképpen a differenciált büntetés kiszabásánál van jelentősége.

A gondosság kifejtésére vonatkozó kötelesség objektív mértékhez igazodik, amelyet írott szabályok, szakmai szokások tartalmaznak vagy amely a mindennapi életben kialakult gyakorlatban jelenik meg. Ezzel szemben a gondosság kötelességének betartására való képesség mértékét mindenkor az elkövető személyes tulajdonságainak, körülményeinek a figyelembe vételével kell megítélni. Adott esetben az elvárhatóság hiánya akadályát képezheti a bűnösség megállapításának, egyébként pedig - mint a bűnösség fokát befolyásoló tényező - a büntetés kiszabására lehet kihatással.

II. Az emberölés minősített esetei

A szándékos emberölés minősített esetei az élet ellen irányuló cselekmények legsúlyosabb változatait foglalják magukban. A minősített esetek törvényi meghatározása a bűncselekmény tárgyára, az elkövetési módra, az elkövető személyét jellemző körülményekre, vagy a passzív alany sajátosságára tekintettel, valamint az alanyi oldalon jelentkező motívumok és célzat alapján történt meg. Az előre kitervelten és az aljas célból elkövetett emberölés kivételével az emberölés valamennyi minősített esete véghezvihető eshetőleg szándékkal is.

1. Az emberölés előre kitervelten történő elkövetése feltételezi, hogy az elkövető az ölési cselekmény véghezvitelének helyét, idejét és módját átgondolja, a végrehajtást akadályozó vagy segítő tényezőket felmérje és a lényeges előkészületi, elkövetési és az elkövetés utáni mozzanatokat figyelembe vegye.

Az előre kiterveltséget a tervszerű és céltudatos magatartás jellemzi. Ez az ölési cselekmény részleteinek átgondolását, viszonylag hosszabb időn át történő fontolgatását, a cselekmény elkövetési szakaszainak megfelelő mozzanatok mérlegelését jelenti. Nem feltétel azonban az említett tényezők együttes fennállása.

Az ölésre irányuló céltudatos törekvés az egyenes szándék meglétét tételezi fel. Az előre kitervelten elkövetés megállapítása kizárt, ha az elkövető ölési szándéka eshetőleges.

Nem zárja ki viszont ezt a minősítést a vagylagos terv vagy végrehajtási mód kialakítása, amint az sem, ha az ölési cselekmény végrehajtása nem a tervnek megfelelően megy végbe. Nem szükséges az, hogy az elkövető valamennyi lehetőséget pontosan számításba vegyen és teljes bizonyossággal, határozottsággal alakítsa ki a véghezvitel tervét. A tervszerűség megállapítható már akkor is, ha tudatilag döntő vonásaiban gondolja át, alakítja ki a végrehajtási módot.

Az előre kiterveltségnek nélkülözhetetlen feltétele a cselekmény elkövetésére indító és az ez ellen szóló motívumoknak az elkövető tudatában lejátszódó küzdelme, a céltudatos és tervszerű elkövetés mérlegelése, megfontolása. Mindezekhez bizonyos idő szükséges. Az emberölésre irányuló szándék kialakulásának és fejlődésének feltárása ezért a súlyosabb minősítés megállapításának fontos része. Általában nem lehet szó előre kitervelt elkövetésről, ha az elhatározást rövid időn belül követi a véghezvitel megkezdése.

Nem zárja ki az előre kiterveltség megállapítását, ha az elkövető beszámítási képességében korlátozott, kóros elmeállapotú, és az sem, ha a cselekményt a leleplezés biztos tudatában követi el.

A véghezvitel módjából és/vagy az elkövetést követően tanúsított magatartásból visszamenőleg is következtetés vonható az előre kiterveltségre.

2. Az emberölés akkor minősül nyereségvágyból elkövetettnek, ha közvetlen anyagi előny megszerzésére irányul. A közvetett anyagi előny elérése érdekében végrehajtott ölés aljas indokból vagy célból elkövettként értékelhető. Közömbös, hogy az elkövető által elérni kívánt vagy ténylegesen megszerzett vagyoni előny életszükséglet, káros szenvedély vagy erkölcsileg meg nem alapozott igény kielégítését szolgálja.

A nyereségvágyból elkövetett emberölés esetén az elkövetés indoka és a célzat összefonódik. A nyereségvágy a célzatot és az indítóokot is magában foglalja. Így ez a cselekmény eshetőleges szándékkal is megvalósítható. Befejezettségéhez elegendő az ilyen indítók megléte és a sértett halálának bekövetkezése, de nem feltétel, hogy az elkövető az anyagi előnyt, a vagyoni hasznot ténylegesen megszerezze.

Nyereségvágyból elkövettként minősül az anyagi ellenszolgáltatás fejében elkövetett ölési cselekmény, továbbá a rablási célzattal megvalósított emberölés, ideértve a megszerzett vagyon megtartása érdekében elkövetést is.

A nyereségvágyból elkövetett emberölés nem összetett bűncselekmény, ennél fogva a társtetteséget kizárólag a dologelvételeben való közreműködés nem alapozza meg. E minősített eset társtettese ugyanis csak az lehet, aki magában az ölésben társtettesként részt vesz.

3. Az aljas indokból vagy célból elkövetett emberölésen az erkölcsileg elvetendő motívumból fakadó, valamint ilyen célból megvalósított cselekményeket kell érteni.

Az indok és cél szerinti megkülönböztetés a szándék fajtája szempontjából lényeges; az aljas indokból elkövetés - éppen úgy, mint a nyereségvágyból történő elkövetés - eshetőleges szándékkal is megvalósítható, a célzatos elkövetésnek azonban az egyenes szándék az előfeltétele. Amennyiben az aljas cél megállapítható, az magában foglalja az indok aljasságát is, ennél fogva a minősítés kapcsán csupán az előbbi körülményre kell hivatkozni.

Ha a nemi erkölcs elleni bűncselekmény végrehajtása érdekében alkalmazott erőszakhoz ölési szándék is társul vagy az ölési cselekmény elkövetésének egyik motívuma a nemi élet szabadsága elleni erőszakos bűncselekmény végrehajtása, a súlyosabb minősítésű emberölés állapítható meg. Úgyszintén akkor is, ha az elkövető az ölési cselekményt nemi vágy kielégítésének fokozása érdekében követi el.

Az aljas indokból (célból) elkövetett ölési cselekmény megállapítása szempontjából a bosszú megítélése attól függ, hogy milyen ok váltja ki az elkövetőben a keletkezett indulatot, mivel ennek a jellege és mibenléte a súlyosabb minősítés feltétele.

Önmagában az a körülmény, hogy az elkövető önkényesen maga vesz elégtételt a rajta esett sérelem miatt, vagy haragos viszonyból, szerelmi kapcsolatból eredő indulat, pl. féltékenység hatása alatt cselekszik, még nem szolgálhat alapul az aljas indokból való elkövetés megállapítására.

Ha viszont az elkövető más bűncselekmény megvalósítása avagy már véghezvitt más bűncselekmény leplezése, nyomainak eltüntetése vagy a felelősségre vonás elkerülése végett követi el az ölési cselekményt, a minősített emberölés megállapítása megalapozott lehet. Ugyanez a helyzet, amikor az ilyen magatartás harmadik személy bűncselekményének a leplezését célozza. Ezért ilyenkor is a c) pont alatti minősített eset, s nem - az emberölés alapesetével halmazatban - a bűnpártolás büntette rovandó fel.

4. A különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés megállapításánál elsősorban emberiességi, valamint erkölcsi szempontok a meghatározók.

A különös kegyetlenség fogalma alá az átlagost lényegesen meghaladó szenvedéssel járó (amilyen például a tűzhalál, az élve eltemetés stb.), rendkívüli embertelenséggel, brutalitással, gátlástalanul, az emberi méltóság mély megalázásával vagy az elkövető emberi mivoltából kivetkőzve véghezvitt ölési cselekmények vonhatók.

Annak, hogy a sértett eszméletlensége folytán ténylegesen elviselt-e fájdalomérzést, nincs jelentősége, miként nincs különösebb jelentősége az elkövetés eszközének sem. Így megállapítható a súlyosabb minősítés akkor is, ha az elkövető az ölési cselekményekhez általában használatos, ún. tipikus eszköz igénybevétele nélkül, pusztá kézzel, agyonveréssel, rúgással vagy taposással valósítja meg a cselekményt.

Az eszköz nélkül - lábbal, pusztá kézzel - testszerte történő, elhúzódó bántalmazás esetén azonban először abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy az elkövető ölésre vagy testi sértésre irányuló szándékkal cselekedett-e. Amennyiben az ölésre irányuló szándék megállapítható, a sértettnek okozott sérülések nagyobb száma, súlya és jellege alapján - különösen, ha az aktív elkövetői tevélegesség több halálhoz vezető folyamatot is megindított - általában következtetés vonható az elkövetés embertelenségére is. Ilyenkor - mivel a vizsgálódás szempontjai eltérők - a kétszeres értékelés tilalmának megsértéséről nincs szó.

Az elkövető tudatának az elkövetés idején át kell fognia a végrehajtás különös kegyetlenségét. Az elkövető ezzel kapcsolatos tudattartalmára a sérülések számából, a bántalmazás hosszantartó, elhúzódó voltából, a sértett látható szenvedéséből, illetőleg a sértettnek a végrehajtás ideje alatt tanúsított magatartásából vonható következtetés.

A különös kegyetlenséggel elkövetés felróhatósága mulasztásos emberölés esetén sem kizárt.

Az elkövetőnek a sértett megölése után tanúsított magatartása, pl. a holttest feldarabolása, elásása vagy elégetése, kívül esik az elkövetésen és általában a cselekmény felfedezésének a megghiúsítását célozza; ezért önmagában az ilyen magatartás nem valósítja meg a különös kegyetlenséggel elkövetést.

5. Fokozott büntetőjogi védelem illeti meg a hivatalos személyt [Btk. 459. § (1) bek. 11. pont] és a külföldi hivatalos személyt [Btk. 459. § (1) bek. 13. pont] a hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt ért élet elleni támadás esetén, ugyanígy a közfeladatot ellátó személyt [Btk. 459. § (1) bek. 12. pont] is, a sérelmére a feladata ellátása során, továbbá a hivatalos, a külföldi hivatalos avagy a közfeladatot ellátó személy támogatására vagy védelmére kelt személyt a sérelmére megvalósított ölési cselekmény kapcsán.

Az elkövetésre indító motívumnak a jogi minősítés szempontjából nincs jelentősége. Akkor azonban, ha a hivatalos személy sértettet a hivatalos eljárása során tett intézkedése miatt, de a hivatali minőségének megszűnése után, vagy a közfeladatot ellátó személyt a feladatának ellátását követően, emiatt, illetve a támogatásukra, védelmükre kelt személyt utóbb e tevékenysége miatt éri az élet elleni támadás, az aljas indokból (célból) elkövetett emberölés állapítandó meg.

6. A több ember sérelmére elkövetett emberölés törvényi egység [összefoglalt bűncselekmény]. Megállapításának akkor van helye, ha az elkövető akár egyetlen akarat-elhatározásból fakadóan, egy időben, illetőleg egymást követően, akár különböző időpontokban és eltérő akarat-elhatározásból hajtja végre vagy kísérel meg több ember megölését. Nem előfeltétele tehát a törvényi egységbe foglalásnak az akarat-elhatározás egységessége és az időbeli közelség sem, de a felelősségrevonásnak egy eljárásban kell megtörténnie. Ez azt jelenti, hogy az emberölés büntettét megvalósító cselekményeknek egymással quasi halmazati viszonyban kell állniuk (következésképpen az emberölés büntettét elbíráló ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően véghezvitt emberölés már nem foglalható törvényi egységbe), s az egy eljárásban történő felelősségrevonás feltétele fennáll akkor is, ha perújítási tárgyalás eredményeként kerül sor a több ember sérelmére elkövetett emberölés megállapítására.

A Btk. 160. §-a (2) bekezdésének *f*) pontja alá tartozó összefoglalt bűncselekmény megállapítására csak tettesi (társtettesi) magatartással megvalósult részcselekmények (emberölések) esetén kerülhet sor. A részesség járulékos jellegéből következik, hogy több ember sérelmére elkövetett emberölés büntette, mint alapcselekmény megállapíthatóságának hiányában, az ehhez kapcsolódó részesség sem állapítható meg. Amennyiben tehát nincs olyan elkövető, akinek a terhére legalább két sértett megölése, vagy egy ember befejezett megölése és egy személy ölésének megkísérlése tettesként (közvetett tettesként, társtettesként) megállapítható volna, több ember sérelmére véghezvitt emberölés büntetéhez (kísérletéhez) kapcsolódó részesi cselekményről akkor sem lehet szó, ha a több különállóan végrehajtott emberöléshez ugyanaz az elkövető nyújtott bűnszegédi támogatást vagy a több ember megölésére ugyanaz az elkövető bujtott fel.

A bűncselekmény befejezettségéhez legalább két ember halálának a bekövetkezése szükséges, így - feltéve, hogy a szándék több személy életének kioltására irányul - egy sértett halála és egy további kísérleti szakban rekedt ölési cselekmény esetén a több ember sérelmére elkövetett emberölés büntetének kísérlete állapítandó meg akkor is, ha az egyik ölési cselekmény egyébként - adott esetben önmagában minősített emberölést megvalósítva - befejeződött. (Értelemszerűen több ember sérelmére elkövetett emberölés büntetének kísérletéről van szó akkor is, amikor a két vagy több sértett ellen megkísérelt ölési cselekmény során halálos eredmény egyáltalán nem következett be.) A minősített eset csak a Btk. 160. §-a szerinti bűncselekmény vonatkozásában alkalmazható. Ha tehát a két sértett sérelmére megvalósított ölési cselekmény egyikét erős felindulásban követték el, a több emberen elkövetett emberölés megállapításának nincs helye.

7. A több ember életét veszélyeztetve elkövetett emberölés megállapításának akkor van helye, ha az elkövető szándéka meghatározott személy (vagy személyek) életének kioltására irányul, de a cselekményt úgy hajtja végre, hogy ezáltal a célszemélyeken kívül mások élete is - reális - veszélybe kerül. A befejezett és/vagy megkísérelt emberöléshez kapcsolódó több ember életének veszélyeztetése körében a minősítéshez legalább kettő vagy ezt meghaladó létszámú személyre nézve kell a veszélynek fennállnia. A veszély pedig az elkövetési cselekménnyel szükségszerű összefüggésben álló, még létre nem jött olyan helyzet vagy esemény, amelynek bekövetkezésével reálisan számolni kell, s amelynek bekövetkezése közvetlenül, avagy a testi épség vagy egészség jelentős sérelmén keresztül a fenyegetett személyek életének elvesztésével jár.

Az emberölésnek egyrészt több emberen, másrészt több ember életét veszélyeztetve elkövetése tehát nem zárja ki egymást; vagyis a több ember sérelmére elkövetett emberölés mellett adott esetben a több ember életét veszélyeztetve elkövetés is megállapítható.

8. A különös visszaeső fogalmát a Btk. 459. §-a (1) bekezdése 31/a) pontja határozza meg, arról pedig, hogy az emberöléssel kapcsolatos különös visszaesés szempontjából melyek a hasonló jellegű bűncselekmények, a Btk. 160. §-ának (6) bekezdése ad taxatív felsorolást.

Az egyazon törvényszakasban szereplő szándékos bűncselekmények viszont a különös visszaesést tekintve „ugyanolyanok”, következésképpen különös visszaesőként elkövetett az emberölés - a Btk. 459. §-ának (1) bekezdése 31. pontjában a visszaesésre megállapított feltételek esetén -, ha az elkövetőt

korábban emberölés előkészületének büntette [Btk. 160. § (3) bekezdés] miatt ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre.

A Btk. 459. §-ának (1) bekezdése 31. pontjában a visszaesésre megállapított feltételek esetén különös visszaeső az emberölés előkészületének büntettét megvalósító elkövető is, ha a bíróság megelőzően a Btk. 160. §-ának (1) vagy (2) bekezdésébe ütköző emberölés miatt ítélte végrehajtandó szabadságvesztésre, ám ebben az esetben a Btk. 160. § (2) bekezdésének *h*) pontja szerinti minősített eset megállapításának nincs helye, tekintve, hogy az emberölés minősített esetei a legalább kísérleti szakba lépett emberölési cselekményre vonatkoznak.

Az emberölés büntettét érintően a különös visszaesés alanyi jellegű, személyhez tapadó minősítő körülmény, amely kizárólag annak az elkövetőnek a cselekményét minősíti súlyosabban, akinél ez a tényező megállapítható. Közömbös tehát, hogy az egyik elkövetőnek a másik elkövető különös visszaesői minőségéről az elkövetéskor volt-e tudomása. Ehhez képest a társtettesek vagy a tettes és részes ölési cselekményének jogi minősítése ebből a szempontból eltérő lehet.

9. A tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölésnél a minősítés szempontjából kizárólag a sértett életkorának van jelentősége, közömbös tehát, hogy védekezésre képes volt-e vagy sem.

E minősített eset alá tartozik az újszülött megölése, nevezetesen az, amikor a szülő nő gyermekét a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után szándékosan megöli.

Mindazonáltal az újszülöttnak a szülés tartama alatt vagy közvetlenül azt követően az anya általi megölése kapcsán - igazságügyi orvos- és pszichológus szakértő bevonásával - tisztázni szükséges, hogy az a különleges állapot, amely az újszülött világra hozatalával jár, befolyásolta-e, (s ha igen milyen mértékben) az elkövetőt a cselekményében. Ennek ugyanis a büntetés kiszabásánál jelentősége lehet, miként annak is, hogy a szülő nőt milyen ok vezette az ölésre. Így házasságon kívül szülő nő esetében figyelembe kell venni, hogy a magára hagyatottság érzése, a szűkebb környezet rosszallásától való félelem olyan motiváló tényező, amely számottevő enyhítő hatást jelenthet.

Az a körülmény, hogy az elkövető titkolja a terhességét, nem tesz előkészületeket a szülésre, s nem vesz igénybe orvosi ellátást, gondozást sem, önmagában még nem alapozza meg a cselekmény előre kiterveltkénti minősítését.

10. A (2) bekezdés *j*) pontja szempontjából védekezésre képtelennek kell tekinteni azt is, aki helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére [Btk. 459. § (1) bek. 29. pont]. E minősítő körülmény akkor róható fel, ha a sértett védekezésre képtelensége az elkövetőtől függetlenül állt elő, vagy azt az elkövető az ölési szándék kialakulását megelőzően - az ölési cselekménytől függetlenül - idézte elő.

A (2) bekezdés *i*) és *j*) pontjában meghatározott minősítő körülményeket tekintve leszögezhető, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött passzív alany önmagában az életkora folytán nem tekinthető védekezésre képtelen személynek. Ebből viszont az is következik, hogy az emberölés *i*) és *j*) pont szerinti (kétszeres) minősülése nem kizárt, erre akkor kerülhet sor, ha a cselekmény tizennegyedik életévét meg nem haladott életkorú személy sértettje helyzeténél vagy állapotától függetlenül ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére. A törvényhozó ugyanis a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetést nem hozza közvetlen összefüggésbe a passzív alany védekezési képességével.

11. Az elhárításra korlátozottan képes személy sérelmére megvalósított emberölés csak akkor képez súlyosabban minősülő esetet, ha a korlátozottság a sértett idős korából vagy fogyatékosságából fakad. Amennyiben a sértett idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva egyáltalán nem képes a bűncselekmény elhárítására, azaz védekezésre képtelen, a Btk. 160. § (2) bekezdésének *j*) pontja alatti minősítő körülmény állapítandó meg. Ehhez képest az emberölés a (2) bekezdés *j*) és *k*) pontja szerint együttesen nem minősülhet.

Annak megítélése, hogy a sértett elhárításra korlátozottan volt-e képes egyrészt a sértett életkorának a mentális és fizikai állapotával összefüggésében kell jelentőséget tulajdonítani, másrészt a támadás jellegének és a kialakult erőviszonyoknak az egybevetését igényli.

III. Az emberölés és az öngyilkosságban közreműködés elhatárolása

Az öngyilkosság a magyar büntetőjog szerint nem bűncselekmény. A törvény azonban - a 160. § (5) bekezdése szerinti emberölés, illetőleg a 162. §-ban írt öngyilkosságban közreműködés című tényállásaiban - büntetni rendeli az öngyilkossághoz kapcsolódó (rábíró, azt elősegítő) magatartásokat.

1. Az emberölés Btk. 160. §-ának (5) bekezdése az öngyilkosságban közreműködéshez [Btk. 162. §] képest speciális törvényi tényállás, amely az emberölés alapesete szerint [160. § (1) bek.] rendeli büntetni azt, aki tizennegyedik életévét be nem töltött vagy akaratnyilvánításra képtelen személyt arra bírja rá, hogy maga váljon meg az életétől, ha az öngyilkosságot elkövetik.

A törvényi tényállás eredmény-bűncselekmény. Befejezettségéhez az szükséges, hogy az öngyilkosság végrehajtása folytán a passzív alany halála bekövetkezzék. Amennyiben tehát a passzív alany az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartást megkezdi, de nem fejezi be, avagy befejezi, de a halál (az önkéntes elállás, illetőleg az önkéntes eredményelhárítás kivételével) bármely okból nem következik be, e bűncselekmény kísérletét kell megállapítani.

2. A Btk. 160. § (5) bekezdésének rendszertani elhelyezkedéséből és a 160. § (1) bekezdése szerinti büntetendőségéből, továbbá abból, hogy a cselekmény passzív alanya azonos a Btk. 160. § (2) bekezdésének *j*) pontjában meghatározott egyik lehetséges passzív alannal, az következik, hogy ezt a cselekményt a Btk. 160. §-ának (2) bekezdésében felsorolt körülmények nem minősítik súlyosabban.

3. A Btk. 160. §-ának (1) bekezdésében és az (5) bekezdésében meghatározott bűncselekmények a különös visszaesés szempontjából ugyanolyan bűncselekmények.

Ebből, és az előbbieken írtakból az következik, hogy azzal szemben, akit korábban emberölés vagy a Btk. 160. § (6) bekezdése szerinti hasonló jellegű bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték és a Btk. 459. § (1) bekezdés 31. pontjában meghatározott időtartam alatt a Btk. 160. § (5) bekezdése szerinti bűncselekményt elköveti - a Btk. 160. § (1) bekezdésében meghatározott büntetési tételkeretből kiindulva - mint különös visszaesővel szemben a Btk. 89. §-a alapján kell a büntetést kiszabni. Ellenben annak a személynek, aki a Btk. 160. §-ának (5) bekezdésében meghatározott bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésére ítéletét követően a Btk. 459. § (1) bekezdés 31. pontjában meghatározott időtartam alatt a Btk. 160. § (1) bekezdése szerinti [vagy értelemszerűen a 160. § (2) bekezdés *a-g*) illetve *i-k*) pontjai szerint minősülő] emberölést követ el, ez utóbbi cselekménye a Btk. 160. § (2) bekezdésének *h*) pontja szerint mint különös visszaesőként (is) elkövetett emberölésnek minősül.

4. A Btk. 162. §-ában meghatározott öngyilkosságban közreműködés törvényi tényállása kétféle elkövetési magatartást rendel büntetni: az öngyilkosságra rábírást és az öngyilkosság elkövetéséhez segítségnyújtást. Mindkét elkövetési magatartás kifejtése esetén a bűncselekmény már akkor befejezett, ha az öngyilkosságot megkísérlik, azaz akkor is, ha az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartás nem eredményezi a halál bekövetkezését. A „bevégeztség” - a halál beállta - a törvényi tényállás teljességéhez nem feltétlenül szükséges.

a)³ Az öngyilkosságra rábírás fogalmilag az öngyilkosság elkövetésére „felbujtás” [azért *sui generis* alakzat, mert az öngyilkosság nem büntetendő].

Ezért a rábíró magatartás megállapításához a felbujtás ismérvei az irányadók.

b) Eltérő azonban az öngyilkosságra rábíró magatartás jogi értékelése (minősítése) a passzív alanytól és az elkövető életkorától függően.

³ Helyreigazította: Magyar Közlöny 2013/127.

A Btk. 162. § (1) bekezdésében meghatározott alapeset elkövetője bárki lehet, passzív alanya (az öngyilkos) általában bármilyen tizennyolcadik életévét betöltött akaratnyilvánításra (legalább korlátozottan) képes személy. Ugyanígy felel a tizennyolcadik életévét be nem töltött elkövető is, aki akaratnyilvánításra (legalább korlátozottan) képes tizennegyedik életévét betöltött, de tizennyolcadik életévét be nem töltött passzív alanyt bír rá az öngyilkosságra.

Ha az elkövető a tizennyolcadik életévét már betöltötte és az általa öngyilkosságra rábírt akaratnyilvánításra (legalább korlátozottan) képes passzív alany a tizennegyedik életévét betöltötte, de tizennyolcadik életévét még nem, a Btk. 162. §-ának (2) bekezdése szerinti minősített eset valósul meg.

Amennyiben a cselekmény passzív alanya (az öngyilkos) a tizennegyedik életévét sem töltötte be, vagy betöltötte ugyan, de akaratnyilvánításra képtelen, függetlenül az elkövető életkorától nem a 162. §-ban meghatározott bűncselekmény, hanem az emberölés 160. § (5) bekezdése szerinti alakzata valósul meg. Befejezettségére az 1. pont alatt írtak az irányadók.

c) Az öngyilkosságban közreműködés másik elkövetési magatartása, a más öngyilkosságához segítségnyújtás, az elkövető részéről fogalmilag a bűnsegéllyel azonosítható magatartást feltételez. Ehhez képest a segítségnyújtás lehet fizikai vagy pszichikai, történhet az öngyilkosság megkezdése előtt és az önpusztító magatartás folyamatában egyaránt, az előbbi esetben azonban nem lehet a pszichikai ráhatás öngyilkossági akaratot kialakító, hanem a már kialakult ilyen elhatározást erősítő, támogató. A segítség pedig nem nyilvánulhat meg az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartás részleges, részbeni kifejtésében, mert ez a cselekvőség emberölés.

A segítségnyújtással elkövetett öngyilkosságban közreműködést illetően a 4/b) pontban kifejtett, a passzív alanyra és az alanyra (elkövetőre) vonatkozó elhatárolási elvek azzal az eltéréssel irányadók, hogy nemcsak 14. életévét betöltött és 18. életévét be nem töltött személy öngyilkosságában, hanem a 14. életévét be nem töltött személy öngyilkosságában való ilyen közreműködéssel is a Btk. 162. §-ának (2) bekezdésében megállapított minősített eset valósul meg, minthogy a Btk. 160. § (5) bekezdésében írt törvényi tényállás elkövetési magatartása között az öngyilkossághoz segítségnyújtás nem szerepel.

Akaratnyilvánításra képtelen passzív alany esetén, minthogy az ilyen személy általában az öngyilkosságra vonatkozó akaratelhatározásra sem képes, segítségnyújtással a 162. § szerinti bűncselekmény fogalmilag nem valósulhat meg. Ilyenkor a tárgyi értelemben öngyilkosságot kimerítő tevékenység „segítése” tulajdonképpen öngyilkosságra rábírás, ami a 160. § (5) bekezdésében meghatározott emberölés megállapítására ad alapot.

A Bszi. 37. §-a (1) bekezdése szerinti ülésen a Kúria által meghozott e jogegységi határozat elsősorban az élet elleni bűncselekmények törvényi tényállásait értelmezi, elvi tartalmú megállapításai azonban a testi épséget és egészséget sértő bűncselekmények elbírálásánál is figyelembe vehetők.

A jogegységi határozatot a jogegységi tanács a Bszi. 42. §-ának (1) bekezdésére figyelemmel a Magyar Közlönyben, a központi honlapon és a Kúria honlapján közzéteszi azzal, hogy az a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve I. és II. részének helyébe lép.

Budapest, 2013. július 8.

Dr. Akác József s. k.,
előadó bíró,

Dr. Czine Ágnes s. k.,
bíró

Dr. Csere Katalin s. k.,
bíró

Dr. Ficsór Gabriella s. k.,
bíró

Dr. Kiss Sándor s. k.,

Dr. Darák Péter s. k.,
a jogegységi tanács elnöke,

Dr. Belegi József s. k.,
bíró,

Dr. Csák Zsolt s. k.,
bíró

Dr. Feleky István s. k.,
bíró

Dr. Katona Sándor s. k.,
bíró

Dr. Kónya István s. k.,
bíró

bíró

Dr. Krecsik Eldoróda s. k.,
bíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
bíró

Dr. Molnár Gábor Miklós s. k.,
bíró

Dr. Szabó Péter s. k.,
bíró

Dr. Széplaki László s. k.,
bíró

Dr. Vaskuti András s. k.,
bíró

Dr. Krémer László s. k.,
bíró

Dr. Mészár Róza s. k.,
bíró

Dr. Soós László s. k.,
bíró

Dr. Székely Ákos s. k.,
bíró

Dr. Varga Zoltán s. k.,
bíró

a jogegységi tanács tagjai